

Sygn. akt I ACa 1100/09

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2009 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Mirosław Ożóg (spr.)
Sędziowie:	SA Irma Kul SA Bogusława Sieruga
Protokolant:	sekretarz sądowy Małgorzata Chelchowska

po rozpoznaniu w dniu 24 listopada 2009 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa D. S. i P. S.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Elblągu

z dnia 19 czerwca 2009 r. sygn. akt I C 83/09

uchyla zaskarżony wyrok w całości i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Elblągu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy

Sygn. akt: I ACa 1100/09

UZASADNIENIE

Powodowie D. S. i małoletni P. S. domagali się zasądzenia od (...) SA w W. kwot po 100.000,- zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu tytułem zadośćuczynienia za krzywdy doznane na skutek naruszenia dóbr osobistych wywołanego śmiercią ich męża i ojca, za którą odpowiedzialność ponosi Parafia Rzymskokatolicka w J., związana umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z pozwaną.

Wyrokiem z dnia 19 czerwca 2009r. Sąd Okręgowy w Elblągu oddalił powództwo i nie obciążył powodów kosztami procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 21 sierpnia 2006r., podczas prowadzenia prac budowlanych przy ogrodzeniu cmentarza Parafii Rzymskokatolickiej w J., śmierć poniósł L. S., mąż powódki. Powódka P. S., syn zmarłego, urodził się w dniu (...) Parafia zawarła umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z pozwaną. Powódka wystąpiła w maju 2007r. przeciwko ubezpieczycielowi z pozwem zawierającym żądanie zasądzenia zwrotu kosztów pogrzebu, renty i odszkodowania na podstawie art. 446 k.c. Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2008r. w sprawie I C 59/08 Sąd Okręgowy w Elblągu zasądził od ubezpieczyciela na rzecz powodów odszkodowania w kwotach po 60.000,- zł, zwrot kosztów pogrzebu oraz rentę na rzecz małoletniego. Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 21 listopada 2008r. w sprawie I ACa 982/08 zmienił powyższy wyrok w ten sposób, że zasądził na rzecz powodów dalsze kwoty po 20.000,- zł tytułem odszkodowania.

Sąd Okręgowy zważył, że powodowie zasadnie dopatrują się w śmierci L. S. konsekwencji w postaci rozstroju ich integralności psychicznej, a dla powoda dodatkowo pozbawienia relacji z biologicznym ojcem. Cierpienia związane ze śmiercią, jeżeli wywołane zostały cudzym zachowaniem, skutkują naruszeniem dóbr osobistych osób bliskich zmarłemu. Otwarty katalog dóbr osobistych z art. 23 k.c. można uzupełnić o prawo do życia w związku małżeńskim, posiadania ojca, życia w pełnej rodzinie, w której mąż matki jest ojcem dziecka. Powodowie dochodzą roszczeń majątkowych, jakie miałyby rodzić naruszenie dóbr osobistych na podstawie art. 448 k.c. Przepis ten ma zastosowanie wówczas, gdy naruszenie dóbr osobistych ma swoje źródło w delikcie. Zgodnie z art. 3 k.c. do zdarzeń prawnych stosuje się normy obowiązujące w dacie ich powstania. W dniu 21 sierpnia 2006r.

przepis art. 446 k.c. przewidywał uprawnienia na rzecz osób bliskich zmarłemu w zakresie zwrotu poniesionych kosztów pogrzebu, renty i odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia ich sytuacji życiowej, natomiast nie regulował kwestii zadośćuczynienia. W dniu 3 sierpnia 2008r. weszła w życie ustawa z dnia 30 maja 2008r. o zmianie ustawy kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, która dodała § 4 do art. 446 k.c. regulujący możliwość przyznania najbliższym członkom rodziny zmarłego zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Przepis ten ma jednak zastosowanie do stosunków prawnych powstałych po jego wejściu w życie. Powodowie nie mogą zatem skorzystać z tej regulacji. Normę art. 446 k.c. uznać należy za zupełne źródło roszczeń służących osobom najbliższym zmarłego. Wskazany przez powodów art. 448 k.c. nie stanowi źródła roszczeń osób bliskich zmarłemu. Odmiennie należałoby ocenić sytuację, w której powodowie należeliby do kręgu osób bezpośrednio poszkodowanych zachowaniem sprawcy. W pozwie nie zostały jednak zgłoszone twierdzenia, że powódka doznała wskutek śmierci męża rozstroju zdrowia i powstało roszczenie z art. 445 k.c. Sąd Okręgowy wskazał, że skoro roszczenia nie znajdowały podstawy prawnej, to zbędne było przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków i przesłuchania powódki. Dlatego wnioski dowodowe w tym zakresie oddalono. O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. ze względu na szczególne okoliczności sprawy w postaci faktu, że pozwany ubezpieczyciel ponosi odpowiedzialność za delikt ubezpieczonego skutkujący śmiercią osoby bliskiej powodów, co skutkowało znacznym pogorszeniem ich sytuacji życiowej.

Apelację od tego orzeczenia wywiedli powodowie, wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Skarżący zarzucili naruszenie art. 23 k.c., art. 24 § 1 k.c. i art. 448 k.c.

Skarżący argumentowali w uzasadnieniu, że jako podstawę prawną swoich roszczeń wskazali w pozwie na przepisy art. 23 k.c., art. 24 § 1 k.c. i art. 448 k.c. traktując doznane krzywdy jako naruszenie dóbr osobistych stanowiące podstawę do zasądzenia zadośćuczynienia. Sąd Okręgowy skoncentrował się natomiast na przepisie art. 446 k.c. i dokonanych w nim zmianach. Zdaniem skarżących również przed nowelizacją art. 446 k.c. istniała możliwość zasądzenia zadośćuczynienia, mimo braku wyraźnej regulacji w tym przepisie. Skarżący) podkreślili, że Sąd Okręgowy nie zbadał ich sytuacji i doznanej krzywdy. Kwoty zasądzone na rzecz powodów w sprawie I C 59/08 dotyczyły jedynie odszkodowania, a nie zadośćuczynienia za krzywdy.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna.

Powodowie zgłosili w niniejszym postępowaniu żądanie zasądzenia zadośćuczynienia, wskazując w pozwie jako podstawę prawną swoich roszczeń przepisy art. 23 k.c., art. 24 k.c. i art. 448 k.c. Istotne jest również, że powodowie na rozprawie w dniu 19 czerwca 2009r. raz jeszcze wyraźnie określili swoje roszczenia ponownie przywołując powyższą podstawę prawną oraz podkreślając, że nie żądają zapłaty zadośćuczynienia na podstawie znowelizowanego przepisu art. 446 k.c. Tak sformułowane żądania stanowiły zatem przedmiot niniejszego postępowania. Słusznie zarzucili skarżący, że w tej sytuacji Sąd Okręgowy powinien zbadać zarówno podstawę faktyczną jak i podstawę prawną określonych przez powodów roszczeń, wywodzonych ze wskazanych przez nich przepisów prawa. Przepis art. 446 § 3 k.c. nie stanowił podstawy prawnej żądań, a tym samym, w świetle uzasadnienia roszczenia zgłoszonego w pozwie i stanowiska prezentowanego przez powodów w toku postępowania, nie mógł być materialną podstawą prawną oceny zasadności zgłoszonych roszczeń i wydania zaskarżonego wyroku.

W tym miejscu zaznaczyć trzeba, że pojęcie istoty sprawy, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c. dotyczy jej aspektu materialnego i w tej jedynie płaszczyźnie może być oceniany zarzut jej nie rozpoznania. Będzie ono zachodzić wówczas, gdy sąd nie zbadał podstawy materialnej pozwu, jak też skierowanych do niego zarzutów merytorycznych i w swoim rozstrzygnięciu nie odniósł się do tego, co jest przedmiotem sprawy (por. wyrok SN z dnia 12 września 2002r., IV CKN 1298/00, LEX nr 80271, wyrok SN z dnia 24 marca 2004r., I CK 505/03, M.Spół. 2004/6/45). Nie rozpoznanie istoty sprawy oznacza zatem zaniechanie przez sąd pierwszej instancji zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego (por. wyrok SN z dnia 21 października 2005r., III CK 161/05, LEX nr 178635).

Odnosząc te rozważania teoretyczne do stanu faktycznego niniejszej sprawy. Sąd Apelacyjny ocenił, że Sąd I instancji zaniechał zbadania materialnej i prawnej podstawy żądania pozwu sformułowanej przez powodów. Ograniczenie się przede wszystkim do rozważań prawnych w przedmiocie nowelizacji przepisu art. 446 k.c. pomimo jednoznacznego stanowiska powodów, że nie wywodzą swojego roszczenia z tej podstawy prawnej, nie może być uznane za prawidłowe rozpoznanie istoty sprawy.

Sąd Apelacyjny w obecnym składzie podziela w całości rozważania przedstawione w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 grudnia 2007r. w sprawie I

ACa 1137/07, POSAG 2008 z. 1 poz. 50. Spowodowanie śmierci osoby bliskiej - męża i ojca przez osobę trzecią stanowi zatem naruszenie dobra osobistego najbliższych członków rodziny zmarłego - żony i dzieci, w postaci prawa do życia w związku małżeńskim, posiadania ojca, życia w pełnej rodzinie, w której mąż matki jest ojcem jej dzieci. Wiąż małżeńska oraz wiąż między rodzicami a dziećmi jest jedną z silniejszych więzi międzyludzkich. Brutalne rozerwanie tej więzi przez spowodowanie śmierci męża i ojca stanowi naruszenie dóbr osobistych małżonki i dzieci. W judykaturze uznaje się, że naruszenie dóbr osobistych polega m. in. na nękanii danej osoby telefonami, osadzeniu skazanego w przeludnionej celi, naruszeniu kultu osoby zmarłej, opublikowania wizerunku bez zgody danej osoby, czy podaniu przez spółdzielnię mieszkaniową do wiadomości sąsiadów dłużnika informacji o wysokości jego zadłużenia czynszowego. W doktrynie nie kwestionuje się takich orzeczeń co do zasady. Nasuwa się zatem pytanie, czy podane w wymienionych przykładach naruszenia dóbr osobistych stanowią większą dolegliwość psychiczną niż ta, która jest spowodowana śmiercią osoby bliskiej, zawinioną przez osobę trzecią której skutki rozciągają się na całe życie osób bliskich, a szkoda podana w tych przykładach jest bardziej godna ochrony niż prawo do życia rodzinnego. Wskutek śmierci osoby bliskiej szkoda polega nie tylko na utracie źródła dochodu osiąganego dla wspólnych potrzeb przez osobę zmarłą czy pomocy fizycznej w pracach remontowych lub porządkowych w mieszkaniu, którą można naprawić przez zasądzenie odpowiedniego odszkodowania. Niejednokrotnie szkoda na osobie jest o wiele bardziej dotkliwa i w istocie zawsze jest nie do naprawienia wobec niemożności przywrócenia stanu poprzedniego. Zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę jest tylko pewnym surogatem, bo nie da się inaczej tej krzywdy naprawić. Zależy to w pewnej mierze od wrażliwości osób poszkodowanych, ale generalnie w każdym przypadku trzeba uznać, że śmierć osoby bliskiej jest dla nich bolesnym ciosem przeżywanym nie tylko w momencie powzięcia o niej wiadomości. Sąd Apelacyjny w obecnym składzie nie podziela zatem poglądu, że w stanie prawnym obowiązującym przed nowelizacją

kodeksu cywilnego dokonana ustawą z dnia 30 maja 2008r., najbliższym członkom rodziny przysługiwały jedynie roszczenia określone w art. 446 k.c. Ustawodawca określił bowiem w przepisie art. 23 k.c. otwarty katalog chronionych prawem dóbr osobistych.

Reasumując, skoro powodowie wystąpili z roszczeniem z tytułu ochrony dóbr osobistych, tak określone żądanie powinno być przedmiotem badania i rozstrzygnięcia Sądu I

instancji.

Mając na uwadze przytoczone okoliczności, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy¹ przeprowadzi postępowanie dowodowe na okoliczność naruszenia dóbr osobistych powodów oraz zakresu doznanej krzywdy, z uwzględnieniem wniosków dowodowych stron w tym zakresie. Następnie Sąd I instancji rozważy spełnienie przesłanek z art. 23 k.c, art. 24 k.c. i art. 448 k.c, oceni jaka wysokość ewentualnego zadośćuczynienia będzie odpowiednia oraz rozstrzygnie w przedmiocie zasadności zgłoszonych żądań.